

*Робоча програма
навчальної дисципліни*

ФОТОМІСТЕЦТВО

K a r a z i n M e d i a T o p o s G r o u p 2 0 1 9

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра медіакомунікацій

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

“ _____ ” _____ 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ФОТОМИСТЕЦТВО

рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень

галузь знань 06 – «Журналістика»

спеціальність 061 – «Журналістика»

освітньо-професійна програма «Аудіовізуальні медіа та цифрова журналістика»

вид дисципліни за вибором

факультет Соціологічний

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

26 червня 2019 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Мельникова Г. Ю., старший викладач кафедри
медіакомунікацій;
Пашкіна К. Ю., старший викладач кафедри
медіакомунікацій;
Пятковка Р. Й., старший викладач кафедри медіакомунікацій

Програму схвалено на засіданні кафедри медіакомунікацій

Протокол від 20 червня 2019 року № 6

Завідувач кафедри медіакомунікацій

_____ Л. В. Стародубцева

Програму погоджено методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від 25 червня 2019 року № 9

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

_____ Ю. Г. Сорока

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Фотомистецтво» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів другого (магістерського) рівня спеціальності 061 – «Журналістика» освітньо-професійної програми «Аудіовізуальні медіа та цифрова журналістика»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: формування у студентів уявлень про специфіку фотомистецтва, історію та теорію авторської фотографії, харківської школи фотографії, арт-фото в цифрових медіа. Дисципліна є вибірковою, тісно пов'язаною з дисциплінами «Цифрова журналістика», «Кіномистецтво», «Реклама і PR в цифровому просторі», «Дизайн і медіа» і має переваги та можливості для опанування не тільки ґрунтовними теоретичними знаннями з основ фотографії, але й практичними навичками фотозйомки, постобробки фотографій, створення авторських фотопроектів.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: оволодіння такими загальними і фаховими компетентностями як володіння специфікою різних видів аудіовізуального медіадискурсу з метою ефективного виконання професійних завдань; здатність навчатися; здатність до критики та самокритики; креативність, адаптивність, гнучкість і комунікабельність; вміння створювати інноваційні медіапроекти в галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики; вміння подавати інформацію в різних мультимедійних форматах, поєднувати аудіальні, візуальні та текстуальні складові медіаповідомлення, володіння сучасними інструментами аудіовізуальної комунікації; опанування фундаментальними знаннями з основ фотомистецтва.

1.3. Кількість кредитів: 4 кредити

1.4. Загальна кількість годин: 120 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
16 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
88 год.	112 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання: знати специфіку авторської фотографії і арт-фото в цифрових медіа; теоретичні напрями, школи, концепції фотомистецтва; особливості

мови фотографії в інформаційному полі сучасного мистецтва; категоріальний апарат фототеорій в контексті загального розвитку візуальної медіакультури з другої половини ХІХ ст. по теперішній час; творчість представників харківської школи фотографії і актуальних концептуальних фотохудожників; бути спроможним генерувати нові ідеї та теорії під час аналізу сучасного фотомистецтва; опанувати майстерністю у фотозйомці та постобробці фотографії, створенні фотопроєктів і формулюванні своєї художньої позиції.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Авторська фотографія

Тема 1. Теорія та історія авторської фотографії

Візуальний поворот у сучасній гуманітаристиці та становлення теорії фотографії. Міждисциплінарність візуальних досліджень фото. Медійний перехід від «галактики Гутенберга» до публічного світу візуальної іконографії (Г. М. Маклюен). Авторська фотографія в медіологічних дослідженнях Р. Дебре. Фотографія і машина зору в теорії П. Вірілію. Дослідження фотографії в проєкті археології медіа. Авторська фотографія в контексті еволюції оптичних медіа: концепції Дж. Крері, В. Флюссера та Ф. Кітлера. Історія виникнення авторської фотографії.

Тема 2. Фотографічний образ і знак в авторській фотографії

Парадигми дослідження фотографії за Р. Бергом: позитивістська (В. Г. Ф. Тальбот), модерна (В. Беньямін) та структуралістська (Р. Барт). Онтологія фотографічного образу (А. Базен). Дослідження авторської фотографії С. Зонтаг. Вивчення фотообразу в контексті «лінгвістичного повороту». Фотографічний образ і знак. Риторика фотографічного образу за Р. Бартом. Фотографія – іконічність чи індексальність (Р. Краусс, Т. Мальдонадо)? Подальший розвиток досліджень фотографії (П. Дюбуа, Г. Сонесон, Ж.-М. Флох). Критика теорії фотографії Р. Барта в дослідженнях А. Руйє.

Тема 3. Соціокультурна аналітика фотографічних репрезентацій

Марксистська аналітика репрезентацій візуальної культури за Т. Адорно і М. Горкгаймером. Критика ідеологічної функції фотографії в контексті візуальних комунікацій у Бермінгемській школі соціальних досліджень (Р. Вільямс, С. Голл). Візуальна медіакультура та ідеологічні апарати (Л. Альтюссер). Фотографія як репрезентація ідеології (Р. Барт). Критика фотографічних репрезентацій в журналі «October» (Р. Краусс, Б. Бухло). Фотографія та візуалізація соціального в теорії П. Бурдьє. Статус фотообразу згідно з концепцією суспільства вистави Гі Дебора. Фотографія та функції публічних образів у дослідженнях Дж. Бергера. Авторська фотографія в контексті доктрини симулякру Ж. Бодрійяра. Фотообраз і капітал у концепції Ф. Нейра. Марксистські дослідження фотографії доби пізнього капіталізму у Ф. Джеймісона та Д. Гарві.

Тема 4. Авторська фотографія і (як) влада

«Археологія» фотографічного погляду М. Фуко. Фотографія та диз'юнкція бачення/говоріння в концепціях М. Фуко та Ж. Дельоза. Дискурс-влада як умова формування фотографічного повідомлення. Фотографічний диспозитив. Мова та фотообраз у дискурс-аналізі Е. Лаклау і Ш. Муфф. Принцип паноптизму як реалізація нагляду в дисциплінарному суспільстві.

Тема 5. Естетика авторської фотографії

Пам'ять і естетика, їхній взаємозв'язок і вплив на формування власного стилю фотохудожника. Авторський стиль фотохудожника. Образи пам'яті та художня мова авторської фотографії. Образ і стиль. Символічна мова фотографії. Авторська фотографія як свідчення минулого і як перетворення минулого у теперішнє. Присутність і відсутність з'єднуються в моменті, коли ми дивимося на фотографію. «Мить» і «час» у фотообразі.

Психологія сприйняття авторської фотографії. «Естетика потворного». Прекрасне і піднесене в авторській фотографії. Творчий процес створення авторської фотографії.

Тема 6. Фешн-фотографія та рекламний фотообраз

Фешн-фотографія: історія та сучасність. Мова фешн-фотографії. Авторська фотографія в рекламі. Рекламна фотографія та її особливості. Міксування та еволюція жанрів фотографії на прикладі рекламної та фешн-фотографії. Чи можуть прийоми авторської фотографії використовуватись в комерційній фотографії? Специфіка авторської, рекламної та фешн-фотографії на прикладі творчості таких майстрів як Олив'єро Тоскані, Ервін Олаф та ін. Ідея і образ. Робота з концепцією фотопроекту. Етапи роботи над фотопроектом й методи його розвитку. Робота фотохудожника з галереями та глянцевиими журналами.

Розділ 2. Харківська школа фотографії

Тема 1. Харківська школа фотографії: історико-культурний контекст

Харківська школа фотографії як нонконформістський мистецький рух в СРСР, що протистоїть домінуючим штампам радянської фотографії, нав'язаної доктриною соцреалізму в мистецтві. Історико-культурний та мистецький контексти виникнення феномену Харківської школи фотографії. Соціальні передумови появи школи. Група «Час»: перехід від традиційних образів до інноваційної форми візуального вираження. Михайлівська формула «Віяла болю».

Тема 2. «Теорія удару»

Діяльність групи «Час», що об'єднала на початку 1970-х альтернативно мислячих фотографів, як початок пошуку нової естетики, пов'язаної з болем, невлаштованістю, коли був важливий пошук концептуалізму, а не ідеали соцреалізму. «Теорія удару» як концептуальний маніфест групи «Час». Основні представники Харківської школи фотографії. Програмні твори представників Харківської школи фотографії.

Тема 3. Харківська школа фотографії: візуальна мова і мистецькі практики

Характерні прийоми візуальної мови і художніх практик Харківської школи фотографії. «Бутерброди»: накладення позитивів і проєкція. Накладення негативів в фотозбільшувач і друк. Оптичне накладення: дубль експозиція. «Постерізація». Колаж. Оптичний монтаж. Асамбляж. Погана якість як естетична категорія. Фотографія як неестетичний документ. Михайлівське поняття «поганої фотографії для поганої дійсності». Ручне розфарбовування чорно-білих фотографій. Перформативність «ігрової» фотографії. Феномен «сконструйованої реальності».

Розділ 3. Арт-фото в цифрових медіа

Тема 1. Історія арт-фотографії: від першої фотофіксації дій до цифрових медіа

Історія цифрової фотографії як медіума, еволюція фотографічної мови. Візуальна мова арт-фотографії та як з нею працювати. Значення цифрового фото для суспільства в якості документа і об'єкта мистецтва. Моментальність сприйняття і наочність фотографії. Ефекти комунікації за допомогою візуальних матеріалів арт-фотографії. Репортажна арт-фотографія як засіб соціальної комунікації. Умовність фотографії. Фотознімок як «відкрита система».

Тема 2. Технологія цифрової арт-фотографії

Цифрова камера: робота з інструментом, технічні можливості і особливості камер. Чотири фактори експозиції: витримка, діафрагма, ISO, рівень освітлення. Витримка затвора. Всі способи боротьби з «шевельонкою» на цифровому фото. Діафрагма в об'єктиві. Глибина

різкості. Боке. Світлочутливість ISO. Шуми. Способи впливу на рівень освітлення сцени. Закон взаємозамінності. Режими виміру експозиції. Побудова композиції у цифровій фотографії.

Тема 3. Комунікативний ефект арт-фотографії в цифрових медіа

Текстове та фотографічне оповідання в цифрових медіа як єдине ціле. Вплив швидкості розвитку цифрової сфери на арт-фотографію. Розвиток мобільної арт-фотографії. Місто як творче середовище. Вулична фотографія. Тревел-фотографія. Побудова композиції, відпрацювання прийомів і техніки зйомки. Де закінчується інформативність і починається «художня» репортерська фотографія? Фотографія як візуальна історія. Сприйняття автором та глядачем однакового арт-фото.

Тема 4. Арт-фотозйомка подій та життя людей

Документальне vs. естетичне. Аналіз кадрів та відбір знімків. Репортажна арт-зйомка. Створення портретного образу. Пошук власної візуальної мови у арт-фотографії. Постобробка фотознімків. Пакетна обробка фотографій. Підготовка їх до розміщення на цифрових ресурсах. Арт-фотозйомка в екстремальних умовах. Як готуватися до зйомки репортажу, на що варто звернути особливу увагу. Жанрова фотозйомка. Підготовка до власного проекту. Ідея, концепція, розкадровка, презентація.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
л		п. с.	лаб.	інд.	с. р.	л		п. с.	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Авторська фотографія												
Разом за розділом 1	30	2	6	–	–	22	30	2	–	–	–	28
Розділ 2. Харківська школа фотографії												
Разом за розділом 2	30	2	6	–	–	22	30	2	2	–	–	26
Розділ 3. Арт-фото в цифрових медіа												
Разом за розділом 3	60	4	12	–	–	44	60	–	2	–	–	58
Усього годин	120	8	24	0	0	88	120	4	4	0	0	112

4. Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
	Розділ 1. Авторська фотографія	6	0
1	Авторське фотографічне повідомлення	2	–
2	Соціокультурна аналітика фотографічних репрезентацій	2	–
3	Естетика авторської фотографії	2	–

	Розділ 2. Харківська школа фотографії	6	2
1	Історико-культурний та мистецький контексти виникнення феномену Харківської школи фотографії	2	2
3	«Теорія удару» як концептуальний маніфест групи «Час»	2	–
4	Характерні прийоми візуальної мови і художніх практик Харківської школи фотографії	2	–
	Розділ 3. Арт-фото в цифрових медіа	12	2
1	Історія арт-фотографії	4	2
3	Технологія цифрової арт-фотографії	4	–
4	Комунікативний ефект арт-фотографії в цифрових медіа	4	–
	Разом	24	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Розділ 1. Авторська фотографія	22	28
	Створити фотографічний автопортрет, в якому відобразатиметься найбільш актуальна для автора подія		
2	Розділ 2. Харківська школа фотографії	22	26
	Розробити концептуальний фотопроект як художній об'єкт, в якому стануть рівними фотографія, текст та спосіб презентації		
3	Розділ 3. Арт-фото в цифрових медіа	44	58
	Розробити та презентувати авторський фотоартпроект: репортаж-портрет людини або арт-репортаж про місто (10 знімків)		
	Разом	88	112

Індивідуальне завдання

За дисципліною «Цифрова фотографія» індивідуальні завдання не передбачені.

7. Методи контролю

Поточний контроль: усні опитування на заняттях за контрольними програмними питаннями поточної та попередніх тем; мікроконтрольні роботи, які проводяться на початку заняття; оцінювання ступеня активності студентів та якості їхніх відповідей на заняттях; тестові завдання.

Контроль виконання самостійних робіт: перевірка виконання творчих завдань (усна доповідь, есе, індивідуальні та колективні мультимедійні презентації).

Контрольна робота за розділом 3 «Арт-фото в цифрових медіа».

Підсумковий контроль (екзамен): перевірка рівня засвоєння студентами теоретичного та практичного навчального матеріалу в цілому; вміння студента використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
Т 1–6	Т 1–3	Т 1–4	10	60	40	100
20	20	10				

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
1–49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

Розділ 1. Авторська фотографія

1. Барт Р. Риторика образа // Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика / пер. с фр. под ред. Г. К. Косикова. Москва : Изд. группа «Прогресс», «Универс», 1994. С. 297–318.
2. Беньямин В. Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости // Беньямин В. Озарения : статьи, эссе, критика / пер. с нем. Н. М. Берновской, Ю. А. Данилова, С. А. Ромашко. Москва : Мартис, 2000. С.122–152.
3. Сонтаг С. О фотографии / пер. с англ. В. Гольшев. Москва : Ad Marginem, 2013. 272 с.
4. Краусс Р. Подлинность авангарда и другие модернистские мифы / пер. с англ. А. Матвеевой, К. Кистяковской. Москва : Художественный журнал, 2003. 320 с. (Классика современности).
5. Рансьер Ж. Что может означать понятие «медиум» : пример фотографии / пер. с фр. Д. Скопин // Медиа : между магией и технологией / сост. и ред. Н. Сосна и К. Федорова. Москва ; Екатеринбург : Кабинетный ученый, 2014. С. 289–312.
6. Руйе А. Фотография. Между документом и современным искусством / пер. с фр. М. Михайловой. Санкт-Петербург : Клаудберри, 2014. 712 с.
7. Флюссер В. За философию фотографии / пер. с нем. Г. Хайдаровой. Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2008. 146 с.
8. Фризо М. Новая история фотографии / пер. с фр., нем., англ. В. Е. Лапицкого, В. М. Кислова, Ю. Н. Попова, А. В. Шестакова. Санкт-Петербург : Machina ; Андрей Наследников, 2008. 337 с.
9. Crary J. Techniques of the Observer // October. 1988. Vol. 45. P. 3–35.
10. Media Archeology : Approaches, Applications, and Implications / ed. by E. Huhtamo, J. Parikka. Berkeley, CA : University of California Press, 2011. 368 p.

Розділ 2. Харківська школа фотографії

1. Павлова Т. В. Фотомистецтво в художній культурі Харкова останньої третини ХХ століття : дис... канд. Мистецтвознавства : 17.00.01 / ХДАК. Харків, 2007. 390 с.
2. Павлова Т. Харківська фотографія // Fine-арт, 2009, № 1. С. 13–21.
3. Петровская Е. Антифотография. Москва : Три квадрата, 2003. 112 с. (Сер. «artes et media», вып. 2).
4. Петровская Е. Теория образа. Москва : РГГУ, 2010. 281 с.
5. Рассел Дж. Концептуальное искусство / пер. с англ. Москва : VSD, 2012. 72 с.
6. Сосна Н. Фотография и образ : визуальное, непрозрачное, призрачное. Москва : Новое литературное обозрение, 2011. 194 с.
7. Godfrey M., Kelsey R., Rorimer A. Light Years : Conceptual Art and the Photograph, 1964–1977 / ed. by Matthew S. Witkovsky. Chicago : Art Institute of Chicago, 2012. 264 p. (Art Institute of Chicago).
8. Boris Mikhailov : Diary. Köln : Walther König, 2016. 430 p.
9. Pavlova T. Ukrainian photography 1970–2000 // The History of European photography. Vol. III / The Central European House of Photography, FOTO and Eyes On. Bratislava – Vienna, 2016. P. 765–791.
10. Photography After Conceptual Art / ed. by Diarmuid Costello, Margaret Iversen. New York : Wiley-Blackwell, 2010. 208 p.

Розділ 2. Арт-фото в цифрових медіа

1. Барт Р. Camera lucida : Комментарий к фотографии / пер. с фр., коммент. и послесловие М. Рыклин. Москва : Ad Marginem, 1997. 224 с.
2. Беньямин В. Краткая история фотографии / пер. С. Ромашко. Москва : Ad Marginem, 2015. 143 с.
3. Картье-Брессон А. Воображаемая реальность = L'imaginaire d'après nature : дневниковые записи, мемуары и эссе / пер. с фр. Г. Соловьева. Санкт-Петербург ; Москва : Лимбус Пресс ; Изд-во К. Тублина, 2013. 123 с.
4. Лапин А. Фотография как... . Изд. 6-е, испр. Москва : Тримедиа, 2016. 308 с.
5. Левашов В. Фотовек. Очень краткая история фотографии за последние 100 лет. Москва : Тримедиа, 2016. 88 с.
6. Сонтаг С. Смотрим на чужие страдания / пер. В. Голышев. Москва : Ад Маргинем, 2014. 96 с.
7. Шульга В. Invisible photo business : Що має знати фотограф, який хоче знімати для світових брендів. Київ : Pabulum, 2017. 200 с.
8. Cartier-Bresson H. The Decisive Moment / Henri Cartier-Bresson. Göttingen : Steidl, 2015. 160 p.
9. Kobre K. Photojournalism : The Professionals' Approach. 6th ed. Oxford ; London : Focal Press, 2008. 504 p.
10. Simon S. The Passionate Photographer : Ten Steps Toward Becoming Great. San Francisco : New Riders, 2011. 264 p. (Voices That Matter).

Допоміжна література

1. Базен А. Онтология фотографического образа / пер. с фр. Божович В. // Базен А. Что такое кино? Москва : Искусство, 1972. С. 40–47.
2. Барт Р. Фотографическое сообщение / пер. с фр. С. Н. Зенкина // Барт Р. Система моды. Статьи по семиотике культуры. Москва : Изд-во им. Сабашниковых, 2003. С. 205–211.
3. Беньямин В. Краткая история фотографии // Производство искусства в эпоху его технической воспроизводимости : избр. эссе / пер. с нем. Москва : Медиум, 1996. С. 66–91.
4. Беньямин В. Производство искусства в эпоху его технической воспроизводимости / пер. с нем. С. Ромашко // Беньямин В. Озарения. Москва : Мартис, 2000. С. 122–152.

5. Бодряр Ж. Симулякри і симуляції / пер. з фр. В. Ховхун. Київ : Основи, 2004. 230 с.
6. Варбург А. Великое переселение образов : исследование по истории и психологии возрождения античности / сост., пер. с нем. Е. Козиной. Санкт-Петербург. : Азбука-классика, 2008. 384 с.
7. Визуальное (как) насилие : сб. науч. тр. ; отв. ред. А. Р. Усманова. Вильнюс : ЕГУ, 2007. 380 с.
8. Вирильо П. Машина зрения / пер. с фр. А. В. Шестакова ; под ред. В. Ю. Быстрова. Санкт-Петербург : Наука, 2004. 140 с.
9. Воронкова Л. «Социологические выставки» : визуальные презентации в социальных науках // Визуальная антропология : настройка оптики. Москва : Вариант ; ЦСПГИ, 2009. С. 149–172.
10. Гибсон Дж. Дж. Экологический поход к зрительному восприятию / пер. с англ. ; общ. ред. и вступ. ст. А. Д. Логвиненко. Москва : Прогресс, 1988. 464 с.
11. Гингер С., Гингер А. Гештальт – терапия контакта / пер. с фр. Е. В. Просветиной. Санкт-Петербург : Специальная литература, 1999. 287 с.
12. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Т. 1 : Общее введение в чистую феноменологию / пер. с нем. А. В. Михайлова. Москва : Академический проект, 2009. 489 с.
13. Дамиш Ю. Теория облака : набросок истории живописи / пер. с фр. А. В. Шестакова. Санкт-Петербург : Наука, 2003. 359 с. (Французская библиотека).
14. Дебор Г. Общество спектакля / пер. с фр. С. Офертаса, М. Якубович ; ред. Б. Скуратов ; послесл. А. Кефал. Москва : Логос, 2000. 184 с.
15. Дебрэ Р. Введение в медиологию / пер с фр. Б. М. Скуратова. Москва : Практис, 2010. 368 с. (Серия «Образ общества»).
16. Джеймисон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму / пер. з англ. П. Дениска. Київ : Курс, 2008. С. 22–76.
17. Делез Ж., Гваттари Ф. Тысяча плато : Капитализм и шизофрения / пер. с фр. Я. И. Свирского. Екатеринбург : У-Фактория ; Москва : Астрель, 2010. С. 462–497.
18. Диди-Юберман Ж. То, что мы видим, то, что смотрит на нас / пер. с фр. А. В. Шестакова. Санкт-Петербург : Наука, 2001. 263 с.
19. Жижек С. «В бесстыдном его взгляде – моя погибель!» / пер. с англ. А. Смирнова / То, что вы всегда хотели знать о Лакане (но боялись спросить у Хичкока) : сб. ст. Москва : Логос, 2004. С. 217–291.
20. Кампер Д. Взгляд и насилие. Будущее очевидности / пер. с нем. Г. Р. Хайдаровой // Флюссер В. За философию фотографии. Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУ, 2008. С. 102–108.
21. Кебуладзе В. І. Феноменологія : навч. Посібник. Київ : ТОВ «ППС–2002», 2005. 118 с.
22. Келер В. Некоторые задачи гештальтпсихологии / пер. с нем. // Хрестоматия по истории психологи / под ред. П. Я. Гальперина, А. Н. Ждан. Москва : Изд-во МГУ, 1980. С. 102–112.
23. Келер В., Коффка К. Гештальт-психология / пер. с нем. Москва : Изд-во АСТ, 1998. 704 с.
24. Краусс Р. Подлинность авангарда и другие модернистские мифы : очерки, эссе / пер. с англ. А. Матвеевой и др. Москва : Художественный журнал, 2003. С. 135–152; 201–224.
25. Круткин В. Л. Антропологический смысл семейного альбома // Журнал социологии и социальной антропологии. 2005. Т. 8. № 1. С. 171–178.
26. Малес Л. Фотография в социологических дисциплинах // Визуальная антропология : новые взгляды на социальную реальность : сб. науч. ст. Саратов : Научная книга, 2007. С. 168–182.
27. Мерло-Понти М. Видимое и невидимое / пер. с фр. О. Н. Шпараги ; под. ред. Т. В. Щитцовой. Минск : Логвинов, 2006. С. 189–226.

28. Мерло-Понти М. Око и дух / Морис Мерло-Понти ; пер. с фр., предисл. и коммент. А. В. Густыря. Москва : Искусство, 1992. 63 с.
29. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия / пер. с фр. под ред. И. С. Вдовиной, С. Л. Фокина. Санкт-Петербург : Ювента, Наука, 1999. 603 с.
30. Мотрошилова Н. В. Идеи Эдмунда Гуссерля как введение в феноменологию. Москва : Феноменология–Герменевтика, 2003. 720 с.
31. Панофский Э. Перспектива как «символическая форма» / пер. с нем. И. Хмелевских, Е. Козиной // Панофский Э. Перспектива как «символическая форма». Готическая архитектура и схоластика. Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2004. С. 29–212.
32. Панофский Э. Этюды по иконологии : Гуманистические темы в искусстве Возрождения / пер. с англ. Н. Г. Лебедевой, Н. А. Осминской. Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2009. 432 с.
33. Перлз Ф., Хефферлин Р., Гудмэн П. Практикум по гештальт-терапии / пер. с англ. М. Папуша. Москва : Ин-т психотерапии, 2001. 240 с.
34. Петровская Е. Антифотография. Москва : Три Квадрата, 2003. 112 с. (Серия «artes et media» ; вып. 2).
35. Петровская Е. Визуальность : к постановке проблемы // Русская антропологическая школа : труды. Вып. 3. Москва : Изд-во РГГУ, 2005. С. 7–11.
36. Подорога В. Навязчивость взгляда // Фуко М. Это не трубка. Москва : Художественный журнал, 1999. С. 83–145.
37. Подорога В. Непредъявленная фотография : Заметки по поводу «Светлой комнаты» Р. Барта // Авто-био-графия : К вопросу о методе. Тетради по аналитической антропологии. № 1. Москва : Логос, 2001. С. 195–240. (Серия «Ессе homo»).
38. Поллок Г. Созерцающая историю искусства: видение, позиция и власть / пер. с англ. // Гендерные исследования : хрестоматия. Ч. 2. Санкт-Петербург. : Алетей, 2001. С. 718–737.
39. Рансьер Ж. Разделяя чувственное / пер. с фр. В. Лапицкого, А. Шестакова. Санкт-Петербург : Изд-во ЕУСПб, 2007. 264 с.
40. Рыков А. В. Основы теории искусства. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2007. 113 с.
41. Савчук В. Философия фотографии. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2005. 253 с.
42. Сартр Ж.-П. Воображаемое. Феноменологическая психология воображения / Жан-Поль Сартр ; пер. с фр. М. И. Бекетовой. Санкт-Петербург : Наука, 2001. 319 с. (Французская библиотека).
43. Уилер Г. Гештальттерапия постмодерна : за пределами индивидуализма / Гордон Уилер ; пер. с англ. О. Ю. Донец ; ред. и предисл. А. Н. Моховикова. Москва : Смысл; ЧеРо, 2005. 489 с.
44. Успенский Б. А. Семиотика искусства. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1995. 360 с.
45. Фрейд З. Психология бессознательного / пер. с нем. А. М. Боковикова. Москва : Фирма СТД, 2006. 335 с.
46. Фрейд З. Воспоминание Леонардо да Винчи о раннем детстве / пер. с нем. // Фрейд З. Художник и фантазирование. Москва : Республика, 1995. С. 177–211.
47. Фуко М. Это не трубка / пер. с фр. И. Кулик. Москва : Художественный журнал, 1999. 145 с.
48. Хайдеггер М. Исток художественного творения / пер. с нем. А. В. Михайлова // Хайдеггер М. Работы и размышления разных лет. Москва : Гнозис, 1993. С. 47–116.
49. Шапиро М. Некоторые проблемы семиотики визуального искусства. Пространство изображения и средства создания знака-образа / пер. с англ. // Семиотика и искусствознание : сб. переводов. Москва : Мир, 1972. С. 136–163.
50. Ямпольский М. Ткач и визионер : Очерки истории репрезентации, или О материальном и идеальном в культуре. Москва : Новое литературное обозрение, 2007. 616 с. (Серия «Научное приложение»).

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

Розділ 1. Авторська фотографія

1. ArtLex: Online dictionary of visual art terms. URL : <http://www.artlex.com/> (дата звернення: 17.06.2019).
2. Centre for Visual and Cultural Studies (CVCS), Scotland, Edinburgh. URL : <http://www.eca.ac.uk/index.php?id=691> (дата звернення: 10.06.2019).
3. Interfaces: Studies in Visual Culture book series. URL : <http://www.upne.com/series/IVSS.html> (дата звернення: 11.06.2019).
4. International Visual Sociology Association (IVSA). URL : <http://www.visualsociology.org/> (дата звернення: 17.06.2019).
5. Journal of Vision: An online, open access journal of vision science. URL : <http://www.journalofvision.org/> (дата звернення: 10.06.2019).
6. News and Resources for Visual Anthropology. URL : <http://www.visualanthropology.net/> (дата звернення: 10.06.2019).
7. Society for Visual Anthropology. URL : <http://societyforvisualanthropology.org/> (дата звернення: 11.06.2019).
8. The History of Art and Visual Culture Department (HAVC) at the University of California at Santa Cruz. URL : http://havc.ucsc.edu/visual_studies_phd (дата звернення: 10.06.2019).
9. The Journal of Visual Culture. URL : <http://www.journalofvisualculture.org/> (дата звернення: 14.06.2019).
10. Vision Science. An Internet Resource for Research in Human and Animal Vision. URL : <http://www.visionscience.com/> (дата звернення: 15.06.2019).
11. Visual Anthropology Resources. URL : <http://www.visualanthropology.net/> (дата звернення: 18.06.2019).
12. Visual Studies Journal, Taylor & Francis Group. URL : <http://www.tandf.co.uk/journals/titles/1472586X.asp> (дата звернення: 12.06.2019).
13. Visual Studies, University of California. URL : <http://www.humanities.uci.edu/visualstudies/> (дата звернення: 11.06.2019).

Розділ 2. Харківська школа фотографії

1. Набиева А. Елена Петровская о «конце фотографии» // Korydor : Журнал про сучасну культуру. 2013. URL : <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/elena-petrovskaya-o-kontse-fotografii.html> (дата звернення: 12.06.2019).
2. Пригодич Н. Харьковская школа фотографии // Журнал о фотографии. 2012, № 7. URL : http://www.magazine56.com.ua/images/2013/02/5.6-Kharkiv.comp_.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
3. Сандуляк А. Харьковская школа фотографии : Борис Михайлов // Art Ukraine. 2015. URL : <http://artukraine.com.ua/a/kharkovskaya-shkola-fotografii--boris-mikhaylov-/#.XbomzFUzbuo> (дата звернення: 16.06.2019).
4. Сандуляк А. Харьковская школа фотографии : Евгений Павлов // Art Ukraine. 2015. URL : <http://artukraine.com.ua/a/kharkovskaya-shkola-fotografii--evgeniy-pavlov/#.XbomzIUzbuo> (дата звернення: 13.06.2019).
5. At The Museum of Modern Art. URL : <https://www.moma.org/> (дата звернення: 10.06.2019).
6. CSM / Фундація Центр Сучасного Мистецтва. URL : <http://csmart.org.ua/> (дата звернення: 19.06.2019).
7. Museo Fotografia Contemporanea (MUFOCO). URL : <http://www.mufoco.org/en/> (дата звернення: 12.06.2019).

8. Museum of Photographic Arts. URL : <http://mopa.org/> (дата звернення: 10.06.2019).
9. Museum of Photography, Seoul. URL : <http://www.photomuseum.or.kr/> (дата звернення: 16.06.2019).
10. The International Center of Photography (ICP). URL : <https://www.icp.org/> (дата звернення: 18.06.2019).
11. The Metropolitan Museum of Art. URL : <http://www.metmuseum.org/> (дата звернення: 10.06.2019).
12. The Museum of Contemporary Photography (MoCP). URL : <http://www.mocp.org/index.php> (дата звернення: 11.06.2019).
13. Pavlova T. Kharkiv School of Photography : Soviet Censorship to New Aesthetics. URL : <http://www.vasa-project.com/gallery/ukraine-3-2/tatiana-essay.php> (дата звернення: 15.06.2019).

Розділ 3. Арт-фото в цифрових медіа

1. Бібліотека фотографа. URL : <http://fotobooks.livejournal.com/> (дата звернення: 11.06.2019).
2. Фотошкола в Мінську. Відеоуроки. URL : https://www.youtube.com/channel/UC_nNJxdklyw2IpHLBVttCA (дата звернення: 10.06.2019).
3. Bird In Flight : Інтернет-журнал про фотографію і візуальну культуру. URL : <https://birdinflight.com/ru/> (дата звернення: 10.06.2019).
4. CameraSim Pro Онлайн-симулятор для початківця фотографа або віртуальний фотоапарат. URL : <http://camerasim.com/apps/camerasim-pro/?r=csad> (дата звернення: 11.06.2019).
5. Depositphotos. Блог. URL : <https://blog.depositphotos.com/ru/> (дата звернення: 10.06.2019).
6. Foto.ua. URL : <http://journal.foto.ua/> (дата звернення: 10.06.2019).
7. Magnum Photos. URL : <https://pro.magnumphotos.com> (дата звернення: 12.06.2019).
8. National Geographic Society. URL : <http://www.nationalgeographic.com/photography/> (дата звернення: 19.06.2019).
9. Prophotos : журнал про фотографію і фототехніку №1. URL : <https://prophotos.ru/lessons> (дата звернення: 19.06.2019).
10. Seeing Through Photographs. URL : <https://ru.coursera.org/learn/photography> (дата звернення: 10.06.2019).
11. The Pulitzer Prizes. URL : <http://www.pulitzer.org/> (дата звернення: 20.06.2019).